

**COVID-19 ПАНДЕМИЯСИ ДАВРИДА АЛКОГОЛЛИ МАҲСУЛОТЛАР
СУИСТЕЪМОЛ ҚИЛИШДАГИ ЎЗГАРИШЛАР****Б. Т. Тураев**

Самарқанд давлат тиббиёт университети, Самарқанд, Ўзбекистон

Таянч сўзлар: алкогольли ичимликларни суистеъмом қилиш, COVID-19 пандемияси, руҳий саломатлик**Ключевые слова:** злоупотребления алкоголем, пандемия COVID-19, психическое здоровье.**Key words:** alcohol abuse, COVID-19 pandemic, mental health.

COVID-19 пандемияси ҳукуматларнинг бир қатор чекловчи чоралар кўришига олиб келди. COVID-19 пандемияси пайтида уйда қолиш бутун аҳолининг руҳий саломатлиги ва спиртли ичимликларни суистеъмом қилишдаги хатти-ҳаракатларига катта таъсир кўрсатиши мумкинлиги ҳақида кўплаб олимлар башорат қилишди. Ушбу тадқиқот COVID-19 пандемияси даврида спиртли ичимликларни суистеъмом қилишга индивидуал хусусиятлар, ташқи омиллар ва руҳий саломатлик ўзгарувчиларини ролини ўрганишга қаратилган.

ИЗМЕНЕНИЯ В ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИИ АЛКОГОЛЕМ ВО ВРЕМЯ ПАНДЕМИИ COVID-19**Б. Т. Тураев**

Самаркандский государственный медицинский университет, Самарканд, Узбекистан

Пандемия COVID-19 заставила правительства принять ряд ограничительных мер. Многие ученые предполагают, что пребывание дома во время пандемии COVID-19 может оказать серьезное влияние на психическое здоровье всего населения и их поведение в отношении злоупотребления алкоголем. В этом исследовании основное внимание уделялось роли индивидуальных характеристик, внешних факторов и переменных психического здоровья в злоупотреблении алкоголем во время пандемии COVID-19.

CHANGES IN ALCOHOL ABUSE DURING THE COVID-19 PANDEMIC**B. T. Turaev**

Samarkand state medical university, Samarkand, Uzbekistan

The COVID-19 pandemic has forced governments to adopt a series of restrictive measures. Many scientists predict that staying at home during the COVID-19 pandemic could have a serious impact on the mental health of the entire population and their alcohol abuse behavior. This study focused on the role of individual characteristics, external factors and mental health variables in alcohol abuse during the COVID-19 pandemic.

COVID-19 пандемиясида аҳоли ўртасида карантин, ижтимоий масофа ва ихтиёрий изоляцияни ўз ичига олган бир қатор чекловлар ўрнатилди. COVID-19 пандемияси пайтида уйда қолиш бутун аҳоли орасида руҳий саломатлик ва психоактив моддаларни истеъмом қилиш хатти-ҳаракатларига катта таъсир кўрсатиши мумкин. COVID-19 пандемиясининг таъсири ва спиртли ичимликларни истеъмом қилишни чеклаш бўйича олиб борилган дастлабки тадқиқотлар шуни кўрсатадики, карантин даврида истеъмомда ўзгаришлар юз берган, ammo бу истеъмомнинг умумий ўсишига олиб келмаган [8].

Табиий ёки экологик офатлар кўпинча руҳий тушқунлик, хавотир ва психоактив моддаларни истеъмом қилиш каби руҳий ва хатти-ҳаракатларнинг бузилишига олиб келади [5, 6, 9]. Физиологик стрессдаги ўзгаришлар ва ёмон қарор қабул қилиш қобиляти стресс туфайли спиртли ичимликларни истеъмом қилиш хавфини оширади [2, 3, 7].

Психоактив моддани истеъмом қилиш бўйича адабиётлар карантин даврида спиртли ичимликларни истеъмом қилишни назорат қилиш муҳимлигини таъкидлайди ва иккита мумкин бўлган назарияни қайд этади: қайғу туфайли истеъмомнинг кўпайиши ёки моддага киришнинг пастлиги туфайли камайиши [1, 4, 10].

Карантин билан боғлиқ кенг кўламли шароитлар ёки руҳий саломатлик заифликлари спиртли ичимликларни истеъмом қилишдаги ўзгаришларга таъсир қилиши мумкин, айниқса пандемия билан боғлиқ бўлган ғайриоддий шароитлар туфайли юзага келган қийинчиликларни енгиш учун спиртли ичимликларни истеъмом қилишлари мумкин. Ҳақиқатан ҳам, спиртли ичимликларни истеъмом қилиш билан кайфият ёки хавотир ўртасидаги коморбидлик тез-тез учраб туради [11]. Пандемия шароитида бутун аҳоли яшаш шароитлари ва психологик шароитларга қараб турлича таъсир кўрсатиши мумкин.

COVID-19 пандемияси боғлиқ стресс омилларини (масалан, инфекция таъсир қилиши), психо-ижтимоий таъсирлар (масалан, депрессия, хавотир, гиёҳванд моддаларни истеъмол қилиш) ва жисмоний ёки психологик омиллар турли хил таъсир кўрсатади. Шу сабабли, ушбу тадқиқот спиртли ичимликларни истеъмол қилиш, айниқса частотаси, миқдори ва карантин пайтида истеъмол қилишда сезиладиган ўзгаришларни аниқлашга қаратилди.

Тадқиқот мақсади: COVID-19 пандемияси даврида спиртли ичимликларни суистеъмол қилишдаги ўзгаришларни клиник психопатологик хусусиятларини ўрганиш.

Материал ва тадқиқот усуллари. Тадқиқот учун 90 нафар ўз розилигини берган иштирокчи танлаб олинди. Иштирокчиларнинг ёши 20 ёшдан 40 ёшгача, ўртача ёши 32 ± 2 ёш. Тадқиқот сифатида олинган беморлар уч гуруҳга бўлинди. Асосий гуруҳ алкоғолизм касаллиги мавжуд бўлган (Алкоғолизм 2-босқич ташхиси билан Самарқанд вилоят нарқологя диспансерида рўхатда турувчи) беморлар. Назорат гуруҳи I да ҳафтада 1-2 марта доимий спиртли ичимликларни истеъмол қилувчи (Самарқанд вилоят нарқологя диспансерида рўхатда турмайдиган) шахслар. Назорат гуруҳи II да фақатгина туғилган кун ёки байрамларда спиртли ичимликларни истеъмол қилувчи шахслар. Ижтимоий-демографик маълумотларга кўра социал-демографик маълумотлардан ташқари (ёши, яшаш жойи, маълумоти ва оилавий аҳволи), шунингдек, карантин шароитлари, хусусан яшаш муҳити бўйича маълумотлар тўпланган, карантин пайтида касбий вазият (шу жумладан тўртта усул: талаба, уйда ишлаш, одатий иш жойи ва ишсиз) ва молиявий даромадни йўқотиш (ҳа/йўқ). оилавий аҳволи (уйланган, уйланмаган, фарзадли, фарзадсиз).

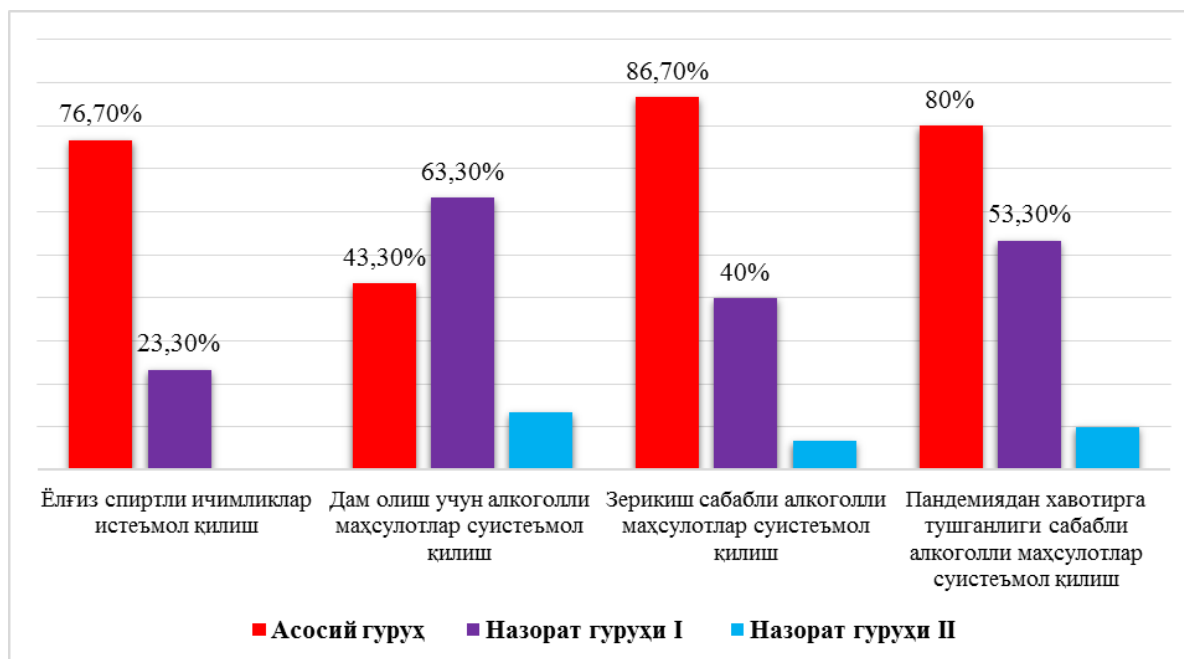
Карантин пайтида спиртли ичимликларни истеъмол қилиш частотаси ва миқдори AUDIT-C сўровномаси (Bradley ва бошқ. 1998) карантин пайтида спиртли ичимликларни истеъмол қилишдаги ўзгаришларни учта усул бўйича баҳолаш учун қўшимча элемент қўшилди: пасайиш, барқарорлик ва ўсиш. Спиртли ичимликларни истеъмол қилишнинг контексти ва сабаблари жавобларга олиб келадиган бир қатор таклифлар орқали баҳоланди (ҳа/йўқ). Иштирокчилардан карантин пайтида ёлғиз, шериги билан, онлайн дўстлари билан ёки очик ҳавода дўстлари билан спиртли ичимликлар истеъмол қилганликларини, стресс туфайли ёки дам олиш учун, зерикиш туфайли дўстлари билан деярли вақт ўтказиш учун кўпроқ вақтлари бўлганлиги сабабли спиртли ичимликлар истеъмол қилганликларини ва ҳоказо аниқлаш сўралган.

Текшириш натижалари. Карантин пайтида спиртли ичимликларни истеъмол қилиш частотаси ва миқдори AUDIT-C сўровномаси асосида асосий гуруҳда карантин алкоғол истеъмоли 42 % га ошганлиги, назорат гуруҳи I да спиртли ичимликларни истеъмол қилиш частотаси 15,4% га ва назорат гуруҳи II да эса 2,7% ўзгарганлиги аниқланди.

COVID-19 пандемияси даврида алкоғолли маҳсулотлар суистеъмол қилиш усули ўрганилганда: дўстлари билан онлайн ёки қўшниси билан асосий гуруҳда 20%, назорат гуруҳи I да 66,7% ва назорат гуруҳи II 6,7% ҳолларда намоён бўлди. Ёлғиз спиртли ичимликлар истеъмол қилиш асосий гуруҳда 76,7%, назорат гуруҳи I да 23,3% ва назорат гуруҳи II да 0% кўрсаткичларни кўрсатди. Ичкилик ичиш мақсадига кўра гуруҳларда: дам олиш учун асосий гуруҳда 43,3%, назорат гуруҳи I да 63,3% ва назорат гуруҳи II да 13,3%. Аввалгидан кўра кўпроқ вақтлари бўлгани учун, асосий гуруҳда 80%, назорат гуруҳи I да 56,7% ва назорат гуруҳи II да 13,3%. Зерикиш сабабли, асосий гуруҳда 86,7%, назорат гуруҳи I да 40 % ва назорат гуруҳи II да 6,67%. Пандемиядан хавотирга тушганлиги сабабли, асосий гуруҳда 80%, назорат гуруҳи I да 53,3% ва назорат гуруҳи II да 10% эканлиги аниқланди (1 расм).

Жинс, касбий шароитлар, даромадни йўқотиш ва фарзанд кўриш каби хусусиятлар уч гуруҳ ўртасида таққосланди (фойдаланишнинг камайиши, барқарор фойдаланиш, фойдаланишнинг кўпайиши). Дарҳақиқат, талабалар спиртли ичимликларни истеъмол қилишни уй шароитида тубдан камайди. Спиртли ичимликларни истеъмол қилишни кўпайтирганлар фарзандлар уйдалиги сабабли еҳтимоли (мос равишда 20%, 60% ва 10%).

Хулоса: Хулоса қилиб айтганда, COVID-19 пандемия даврида анамнезида алкоғолизм касаллиги мавжуд бўлган беморларда алкоғол маҳсулотларини суистеъмол қилиш кескин

1 расм. COVID-19 пандемияси даврида алкоғолли маҳсулотлар суистеъмол қилиш сабабларининг гуруҳлардаги кўрсаткичи.

ортиб кетди. Хафтада 1-2 марта доимий спиртли ичимликларни истеъмол қилувчи шахсларда зериктиш ишсизлик хавотир ва депрессия сабабли алкоғол маҳсулотларини суистеъмол қилиш сезиларли даражада ортди. Фақатгина туғилган кун ёки байрамларда спиртли ичимликларни истеъмол қилувчи шахсларга COVID-19 пандемия спиртли ичимликларни суистеъмол қилишда деярли ўзгаришлар кузатилмади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Очиллов У. У., Тураев Б. Т., Жумагелдиев Н. Н. Особенности формирования и течения алкоголизма у лиц с акцентуациями характера и личностными расстройствами //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 10-4 (88).
2. Очиллов У. У., Тураев Б. Т., Хушвактова Д. Х. Распространенность когнитивных нарушений у пациентов с алкоголизмом //Вестник науки и образования. – 2020. – №. 17-2 (95).
3. Тураев Б. Т., Хаятов Р. Б. Апатия в структуре депрессии позднего возраста //Молодежь и медицинская наука в XXI веке. – 2019. – С. 293-293.
4. Тураев Б. Т., Хаятов Р. Б. Особенности электроэнцефалографических показателей у больных алкогольной зависимостью //Актуальные проблемы психиатрии и наркологии в современных условиях. – 2019. – С. 150-151.
5. Тураев Б. Т., Хаятов Р. Б. Преморбидные особенности личности и суицидальное поведение больных алкоголизмом позднего возраста //Актуальные проблемы психиатрии и наркологии в современных условиях. – 2019. – С. 151-153.
6. Тураев Б. Т., Хаятов Р. Б. Суицидальные намерения у лиц с синдромом алкогольной зависимости при наличии депрессивных расстройств //Вестник врача. – 2019. – №. 2. – С. 114-116.
7. Clay, J. M., & Parker, M. O. (2018). The role of stress-reactivity, stress-recovery and risky decision-making in psychosocial stress-induced alcohol consumption in social drinkers. *Psychopharmacology*, 235(11), 3243–3257. <https://doi.org/10.1007/s00213-018-5027-0>
8. Eurotox. (2020). Quel est l'impact du confinement sur la consommation de drogues et d'alcool? <https://eurotox.org/2020/05/26/enquetes-sur-limpact-du-confinement-sur-la-consommation-dalcool-et-de-drogues/>. Accessed 3 July 2020.
9. Galea, S., Merchant, R. M., & Lurie, N. (2020). The mental health consequences of COVID-19 and physical distancing. *JAMA Internal Medicine*, 180, 817–818. <https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2020.1562>
10. Rehm, J., Kilian, C., Ferreira-Borges, C., Jernigan, D., Monteiro, M., Parry, C. D. H., Sanchez, Z. M., & Mantney, J. (2020). Alcohol use in times of the COVID-19: implications for monitoring and policy. *Drug and Alcohol Review*, 39(4), 301–304. <https://doi.org/10.1111/dar.13074>
11. Turner, S., Mota, N., Bolton, J., & Sareen, J. (2018). Self-medication with alcohol or drugs for mood and anxiety disorders: a narrative review of the epidemiological literature. *Depression and Anxiety*, 35, 851–860. <https://doi.org/10.1002/da.22771>